

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 49 Volume: 10 Issue: 49

Nisan 2017 April 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUK KİTAPLARININ CİNSEL GELİŞİM VE CİNSEL EĞİTİM AÇISINDAN İNCELENMESİ*

REVIEW OF PRE-SCHOOL CHILDREN BOOKS IN TERMS OF SEXUAL DEVELOPMENT AND SEX EDUCATION

Ümit DENİZ**
Ayşe GÖZÜTOK***

Öz

Çocuklar kendi bedenleriyle çok yakından ilgilidir. Okul öncesi dönemdeki çocuk, çevredeki dünya kadar, kendisi hakkında da bilgi sahibi olmaya güçlü bir istek duyar. Okul öncesi dönemde çocuğun cinsel konulara ilgisi, 3. yaşta başlayarak 5-6 yaşlarına kadar oldukça güçlü bir merakla kendisini gösterir. Çalışmada, okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik olarak hazırlanmış, cinsel gelişim ve cinsel eğitim içerikli kitapların incelenmesi amaçlanmıştır. Okul öncesi dönem çocuk kitaplarının cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından söylem analizi ile incelendiği nitel çalışmada öncelikle okul öncesi dönemde cinsel gelişim ve eğitimi kapsamında olabilecek kitaplar belirlenmiştir. Kitaplar değerlendirilirken, literatür ışığında çocuk kitaplarının özellikleri, cinsel gelişim ve cinsel eğitimde olması gereken yaklaşımlar listelenmiştir. Kitaplar, uygun kriterler eşliğinde okunarak değerlendirildikten sonra tartışılmıştır. Kitaplardaki cinsel gelişim ve cinsel eğitim ile ilgili doğru yaklaşımlar, bilimsel bilgideki yanlışlıklar ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları öne çıkan sonuçlardır. Kitaplarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşmasına zemin hazırladığı ya da bu konuda direkt olarak öğretide bulunduğu düşünülen ifade ve görsellerin olduğu belirlenmiştir. Çocuk kitaplarında cinsel gelişimle ilgili konuları merak eden karakterler çoğunlukla kız olarak çizilmiş, cinsiyetler arasındaki farkın bir üstünlük ya da eksiklik gibi algılanabileceği şekilde olaylar gelişmiştir. Cinsiyet ayrımcılığı içeren, özellikle meslekler alanında bilinçaltına erkeklerin üstün olduğuna dair mesajlar gönderdiği düşünülen ifadeler rastlanmıştır. Çocukların, kitap ve diğer kaynaklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile karşılaşmaları, kız/oğlan, kadın/erkek ayrımını tam da birçok yönden toplumun istediği gibi geleneksel bir şekilde öğrenmelerine neden olabilir. Öğrenilen bu bilgiler, zaman zaman çocukların cinsiyetine bağlı olarak potansiyellerinde ve performanslarında engellenmelerle karşılaşmalarına, yetersizlik, suçluluk gibi birçok engelleyici ve hastalık oluşturuca duyguları normalden fazla yaşamalarına yol açabilir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik, Hikâye kitabı, Kitap İnceleme, Erken Çocukluk.

Abstract

Children are closely interested with their bodies. A pre-school child feels a strong desire to know about himself/herself as much as the world around him/her. Interest of a pre-school child in sexual matters starts at the age of 3 and continues until age of 5-6 with a strong curiosity. In the study, it was aimed to review the books with sexual development and sex education content prepared for the pre-school children. In the qualitative study where pre-school children books were reviewed in terms of sexual development and sex education, especially the books which might be within the context of sexual development and sex education in the pre-school period were determined. While reviewing the books, properties of the children books and approaches necessary for sexual development and sex education were listed within the guidance of literature. The books were discussed after being evaluated within proper criteria. The right approaches, scientific misinformation and gender stereotypes in the books in relation to sexual development and sex education are the emerging results. It was determined that the books contain expressions and visuals which are believed to create basis for the occurrence of gender stereotypes or to give learnings directly on this topic. In the children books, the characters which are interested in the topics related sexual development are mostly drawn as girls and the events occur in a way that the difference between the sexes can be perceived as a superiority or inferiority. The expressions which are considered to include sex apartheid and send subconscious messages that males are superior especially in occupations were found. Encountering of children with gender stereotypes in books and other sources may cause them to learn girl/boy and woman/man difference just the way society wants them to do so in many aspects. Such learnt information may cause children to experience obstacles in their potentials and performances related to their sexes from time to time and to face with sensations which cause many obstructive and disorderly feelings such as inadequacy and guiltiness.

Keywords: Gender, Sexuality, Storybook, Book Review, Early Childhood.

1. GİRİŞ

Okul öncesi dönemde çocuğun cinsel konulara ilgisi fazladır. Bu ilgi, 3. yaşta başlayarak 5-6 yaşlarına kadar oldukça güçlü bir merakla kendisini gösterir. Evde, komşuda bir çocuğun doğması, hayvanların yavrulanması, filmler, resimler, bu konuda yetişkinlerin ve kendi arkadaşlarının konuşmaları, çocuğun üreme

* Bu çalışma, 3. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresinde (2016) sözel bildiri olarak sunulmuş ve Bildiri Özetleri Kitabında özet olarak yer almıştır.

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı.

*** Öğrt., Millî Eğitim Bakanlığı İncirli Anaokulu.

organlarına karşı ilgisi ve bunlarla oynaması ve buna benzer konular cinsel konulara karşı merakını yükselten kaynaklardır. Bu da çocukların cinsellikle ilgili konularda doğal olarak birçok şey öğrendiklerini gösterir (Halstead ve Waite, 2001). Özellikle cinsellikle ilgili konulardaki sorularına karşı inandırıcı cevaplar alamaması, susturulmak istenmesi, bu merakının yoğunlaşmasına neden olur (Acer ve Artan, 2000; Özkızıklı ve Okutan, 2014).

Bulut ve diğerleri (2003), çağlar boyunca çocukların cinsel konularda eğitilmelerinin ihmal edildiğini, buna da muhtemelen çocukların henüz üreme yeteneklerinin olmamasının neden olduğunu belirtmektedir. San Bayhan ve Artan (2004) ise cinsel eğitim denince akla ilk olarak üreme ve buna bağlı olarak da cinsel ilişkinin geldiğini belirtmektedir. Oysaki cinsel eğitim, bireyin fiziksel, duygusal ve cinsel gelişimini anlaması, olumlu bir kişilik kavramı geliştirmesi, insan cinselliğine, başkalarının haklarına, görüş ve davranışlarına saygılı bir bakış açısı edinmesi ve olumlu davranış biçimi, değer yargıları geliştirmesi eğitimidir (San Bayhan ve Artan, 2004).

Doğru bilgilerle donanmış kişi, cinsellik hakkında duyduğu yanlış bilgileri kolaylıkla reddeder. Arkadaşlarının uygunsuz teklif ve baskılarına direnmekte daha başarılıdır. Ayrıca, çocuklar, cinsel istismara karşı koyabilme konusunda da bilgilendirildiklerinde birçok istismar olayı önlenir (Çalışandemir ve diğ. 2008; 2003; Kobbe, 2011).

Çocukların sağlıklı bir cinsel eğitim alabilmelerinde en önemli sorumluluk ebeveynler ve öğretmenlere aittir (Deniz, 2012). Öncelikli anne ve babalar bu konuda bilgi sahibi olmalıdır. Cinsel eğitim ne çok erken, ne de çok geç olmalıdır. Çocuğun gelişim düzeyine uymayan bilgi güçlük yaratır. Çocuğa istediği anda basit, kısa, gerçek ve endişesiz cevaplar verilmelidir. Ebeveynler, güven duygusunu hissettirmelidir. Sözel bilgi, çocuğa bir şey sakladığı izlenimi vermemelidir (Günalp, 2007; Petty, 2001).

Çocukların cinsel eğitiminde kullanılan materyallerden biri çocuk kitaplarıdır. Cinsel eğitim içeren çocuk kitaplarında metin veya resim cinsellik içerebilir. Bu tür içeriklerin çocukların yaşına ve istenen cinsel eğitime uygun olması gerekir. Veziroğlu ve Gönen'de (2012) kullanılacak materyalin niteliğinin, verilecek eğitimin niteliğini oldukça önemli ölçüde etkileyeceğini belirtmişlerdir.

Cinsel eğitimin, çocuğun yaşına ve verilmek istenene uygun olmaması korku, utanma, çekingenlik, toplumsal cinsiyet kalıpyargıları gibi olumsuz özelliklerin gelişmesine neden olabilir. Veziroğlu ve Gönen (2012) çalışmalarında, bazı çocuk kitaplarının akıcı bir dile sahip olmadığını, yazım hatalarının mevcut olduğunu belirtmişlerdir. Artan Özor (2014) ise Rapunzel, Külkedisi, Uyuyan Güzel masallarında ve Süpermen çizgi filmde olduğu gibi kadın ve erkekler için tanımlanmış katı ayrımların olduğunu, kadınlar ya da kız çocuklarının güzel, narın, pasif, çaresiz, öte yandan erkeklerin güçlü, aktif, kurtarıcı özelliklere sahip olduklarına vurgu yapmıştır. Kadın ve erkeğe atfedilen bu kalıp yargılar, çocukluk dönemiyle birlikte izlenen filmler, çizgi filmler, okunan kitaplar, çevre ve yaşantılar ile biçimlenmektedir (Artan Özor, 2014).

Bu nedenler ile bu çalışmada, gelişimin en hızlı olduğu okul öncesi dönemdeki çocukların eğitiminde gelişimsel hedeflere ulaşmalarında önemli bir yeri olan çocuk kitaplarının cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından incelenmesi planlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde çalışmaya alınan kitaplarda, okul öncesi dönem çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimlerinde;

- Metin doğru bilgi içermekte midir?
- Görseller doğru bilgi içermekte midir?
- Metin ve görseller istenmeyen tutum ve özellikleri içermekte midir? sorularına yanıt aranmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışmanın Deseni

Çalışma, okul öncesi dönem çocuk kitaplarının cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından söylem analizi ile incelendiği nitel bir çalışmadır. Çocuk kitaplarındaki cinsel gelişim ve cinsel eğitimin durumu betimlenmiştir. İncelenen kitapların cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından nasıl olduklarını daha iyi belirleyebilmek için nitel veriler kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, özel durumların tüm gerçekliğini yansıtır (Büyüköztürk vd., 2009).

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmada, öncelikle okul öncesi dönemde cinsel gelişim ve eğitimi kapsamında olabilecek kitaplar belirlenmiştir. Bu kitapların kendini, bedenini tanıma, gelecekteki rollere hazırlanma, hayır diyebilme, cinsel gelişim öyküleri, gibi içeriklere sahip olması cinsel gelişim ve cinsel eğitim ile ilgili olduğunu göstermektedir (Bulut vd. 2003). Bu içerikteki kitaplardan kolay ulaşılabilir olanlara çalışmada yer verilmiştir. Bu yöntemde, araştırmacı kendine ulaşılması yakın durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2006) Ayrıca kitapların ayrıntılı olarak incelenmesi gerekliliği, çalışmada az sayıda kitaba yer verilmesine neden olmuştur. Çalışmada incelenen toplam 4 kitabın isimleri ve diğer özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Cinsel gelişim ve cinsel eğitim içerikli kitaplar

Sıra No	Kitap adı	Yaş grubu	Sayfa sayısı	Basım yılı
1	Çocuklar için cinsel eğitim öyküleri	2-10	47	2015
2	Kızlar erkekler pantolonlar etekler	4+	30	2013
3	Küçüktüm büyüdüm	Belirtilmemiş	228	2012
4	Hayal kurmak cici kızlar	Belirtilmemiş	16	2008

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmaya alınan kitaplar tek tek her iki araştırmacı tarafından da incelenmiştir. Kitaplar değerlendirilirken, öncelikle, literatür ışığında çocuk kitaplarının özellikleri, cinsel gelişim ve cinsel eğitimde olması gereken yaklaşımlar belirlenmiştir (Bulut, 2003; Deniz, 2014; Dökmen, 2010; Gürşimşek ve Günay, 2005; Kobbe, 2011; Petty, 2001; San Bayhan ve Artan, 2004; Yanardağ Çelik, 2015a,b). Okul öncesi çocuklara yönelik cinsel eğitimde olması gereken özelliklerin literatür ışığında belirlenmiş olması çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği açısından önemlidir. Ayrıca çalışmanın güvenilirliği için belirlenen bu kriterler açısından incelenen kitaplarda, her iki araştırmacı tarafından da ayrı ayrı okunarak saptanan özellikler kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan veriler, araştırmacılar tarafından birlikte incelenerek tam olarak fikir birliği sağlananlar çalışmada kullanılmıştır. Bununla birlikte, kitapta, okul öncesi dönem çocukları için uygun olabilecek ya da uygun olmadığı düşünülen ifadeler ve görsellere sayfa sayısı belirtilerek çalışmanın bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarına uygun cinsel gelişim ve cinsel eğitim ile ilgili özellikler ve yaklaşımlardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

- Bilimsel olarak doğru bilgiler içermeli,
- Yanlış öğrenmelere yol açacak şehir efsanesi ya da birtakım halk hikâyeleri unsurlarına yer verilmemeli,
- Cinsel organlara isim takılmadan bilimsel adları kullanılmalı,
- Cinsiyetlerin benzer ve farklı yönlerine vurgu yapmalı, toplumsal cinsiyet anlayışındaki yanlış davranış, inanç, tutum ve gelenekleri doğruymuş gibi göstermemeli,
- Cinsiyet ayrımcılığına yol açacak ifadeler içermemeli,
- Androjen kimlik özelliklerine yer verilmeli (kadın şoförler, mühendisler, erkek hemşireler, terziler vb. gibi.),
- Görseller, cinsiyetler arasındaki temel farkları gösterecek şekilde çizilmeli, sevimli olmalı,
- Çocukları korkutacak ve olumsuz duygu uyandıracak özellikte karakterler, olaylar, olgular ve hayal ürünü öğeler içermemeli,
- Çocuğun kafasını karıştıracak fazla ya da yanlış bilgilere yer verilmemeli,
- Cinsel sağlıkla ilgili, öz bakım becerilerini içeren temizlik kurallarına yer verilmeli (tuvalet kâğıdı kullanma, elleri yıkama, gibi).

2.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmaya sadece dört çocuk kitabı alınmıştır. Bu kitaplar, okul öncesi dönem çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimleri için uygunluğu açısından incelenmiştir. Bu nedenlerle bu çalışma sonuçları incelenen kitapların diğer özelliklerine genellenemez. Ayrıca bu kitaplarda ulaşılan cinsel gelişim ve cinsel eğitim ile ilgili özellikler, diğer kitapların cinsel gelişim ve cinsel eğitim yönündeki özelliklerine ve okul öncesi dönem çocukları dışındaki çocuklar için olması gerekli cinsel bilgi ve cinsel eğitim özelliklerinin tümüne genellenemez.

3. BULGULAR

Bu bölümde, çalışmaya alınan her bir kitaba yer verilmiştir. Kitapta, okul öncesi dönem çocukları için uygun olabilecek ya da uygun olmadığı düşünülen ifadeler ve görsellere de sayfa sayısı belirtilerek yer verilmiştir.

3.1. Çocuklar için Cinsel Eğitim Öyküleri

Kitap "Vücudumu tanıyorum" ve "Dünyaya geliyorum" isimli iki bölümden oluşmaktadır. Kitabın boyutu okul öncesi dönem çocukları için uygundur. Kitapta aile için bilgilendirici notlar bulunmaktadır. Bebeğin oluşum ve büyüme evreleri saydam çizimler ile desteklenmiştir. Bu çizimler çocuğun seviyesine uygun, anlamasını kolaylaştırıcı niteliktedir. Plasenta, kordon gibi detaylar ve bebeğin anne karındaki duruşunun resmedildiği görseller oldukça kolaylaştırıcıdır.

Kitapta kadın ve erkek arasındaki temel farklar anlatılarak resmedilmiştir. "Erkekler çişini penislerinin ucundaki, kızlar ise vajinalarındaki küçük bir delikten yaparlar. Bu sebeple erkekler ayakta çiş yapabilirler, ancak kızlar oturarak yapmalıdır, yoksa bacakları ıslanabilir." (s: 11) ifadeleri yer almaktadır.

Kızlar vajinalarından değil idrar deliğinden idrarlarını yaparlar. Efe, "Benim pipim var, ama sende pipi yok." Melis, "Çünkü kızların pipisi olmaz, onların kukusu olur." (s: 7) ifadeleri cinsel organların doğru isimleri ile söylenmesi gerektiği bilgisi ile çelişmektedir. Kitapta yer alan bir diğer yanlış bilgilendirme de bebekleri leyleklerin getirmediklerinin ifade edilmesi ve bebek taşıyan bir leyleğin resmedilmesidir (s: 23).

Anne, "Sanırım kızların ve erkeklerin vücudunu merak ediyorsunuz. Bunu öğrenmenin en doğru yolu anne ve babalarınıza veya öğretmenlerinize sormaktır. Gelin isterseniz birlikte araştıralım." (s: 9). "Kadın cinsel organına vajina, erkek cinsel organına da penis denir." (s: 10). Efe, "Peki, ben babam gibi traş olmaya ne zaman başlayacağım?" Anne, "Merak etme Efe'ciğim, sen de baban gibi traş olacaksın, ancak bunun için biraz daha büyümen gerekiyor." (s: 16). Anne, "Çocuklar, öğrenmeniz gereken önemli bir şey daha var: O da cinsel organlarımızın çok özel yerler olduğudur. Özel bölgelerimizi kimseye göstermemeliyiz. Bakmak isteyenlere de izin vermemeliyiz." (s: 17) sözleri cinsel eğitimde yetişkinin çocuk ile iletişimde kullanabileceği uygun ifadelerdendir.

"Bebek gelişimini tamamladığında annenin karnında çok özel bir sancı olur. Bu, bebeğin Dünyaya gelebilmesi için gerekli olan bir ağrıdır. Bu sancı sayesinde anne, bebeği ıknarak dışarı doğru iter. Anne için uzun ve yorucu olan bu durum doktorların ve hemşirelerin yardımıyla sağlıklı ve güvenli bir şekilde başarıya ulaşır." (s: 36). "Doğum hem bebek için hem de anne için çok zorlu bir iş gibi görünse de anne ve babaların bebek yapmasının çok özel bir nedeni var: O da sizlersiniz!" (s: 38). Bu ifadeler, doğumun ve bebek yapmanın biraz zor, yorucu, zahmetli ve ağırlı olduğunu düşündürmektedir. Bu da okul öncesi dönem çocuklarının gelişimine uygun değildir.

3.2. Kızlar Erkekler Pantolonlar Etekler

Kitapta, cinsel gelişim ve eğitimi konusunda ebeveynleri bilgilendiren, cesaretlendiren bir önsöz bulunmaktadır. Kız ve erkek arasındaki temel farklar ve benzerliklere vurgu yapılarak, sade anlaşılır bir dil ile bilimsel gerçekler ortaya konmuştur. Kadın ve erkek organları bilimsel bilgiye uygun biçimde ve yanlış öğrenmelere neden olmayacak şekilde anlatılmıştır.

Tuvaletten sonra yapılması gereken temizlik uygulamaları, cinsiyet kavramı çocukların anlayabileceği bir dille açıklanmıştır. Cinsiyetin büyüünce de değişmeyeceği bilgisi verilerek çocukların cinsel gelişim açısından bir üst düzeye ulaşmaları amaçlanmıştır. Cinsel organların özel bölgeler olduğu belirtilerek cinsel istismardan korunmaya yönelik tutum geliştirilmesi amaçlanmış ve mahremiyet duygusunun da kazanılmasına fırsat verilmiştir. Büyüdükçe vücutta oluşan değişimler çocukların anlayabileceği şekilde resmedilerek sunulmuştur.

"Kızların da erkeklerin de uzun saçları olabilir (s: 10). Kızlar da erkekler de Legolarla, uçaklarla ve oyuncak ayılarla oynayabilir (s: 11). Kızlar da erkekler de korkunç bir film izlediklerinde korkabilir veya üzülüklerinde ağlayabilir." (s: 12) ifadeleri toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kalıp yargılarını önleyici nitelikte kız ve erkeklerin cinsiyetten bağımsız, insan olarak, benzer, ortak özellikler ve rollerinin, paylaşımlarının olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3. Küçüktüm Büyüdüm

Kitapta, bebeklerin anne karnında saydam çizimlerle ve büyük görsellerle anlatılması, çocukların anne karnındaki büyümeyi anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Bebeklerin hastanedeki doğum resimleri sevimli, gereksiz detaylardan uzak, açıklayıcı ve çocuklar için uygundur. Sayfa sayısı oldukça çok olan kitap, bölümlerden oluşmaktadır. İkiz bebeklerin anne karnından doğdukları ana kadar olan dönemlerinin yer aldığı kitapta öykü, bebekler tarafından anlatılmaktadır. Analojilere oldukça çok yer verilmiştir. Bu analogiler, çocukların anlayabileceği basitlikte değildir. Örneğin, anne ile bebekler arasındaki göbek kordonu metroya, kara tirene benzetilmiştir (s: 15,19). Bu örneği, metro ya da tiren görmemiş çocukların anlaması zordur. Metinde kara tirenden söz edilirken, resimde mavi ve pembe trenler dikkat çekmektedir (s: 14). Daha sonra ise "Siz kara tiren dediğime bakmayın. Adı kara tiren ama aslında trenlerden biri pembe diğeri ise mavi" ifadeleri ile kız ve erkek bebeğe ve toplumsal olarak cinsiyetle eşleştirilen mavi ve pembeye yer verilmiştir (s: 21). Mavi ve pembe olarak resmedilen trenler toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yansıtmakta ya da oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir. Çocuk kitaplarında analogilerin sade, çocukların anlayabileceği yalınlıkta olması ve metin ile görselin uyumu önemli bir özelliktir.

Kitapta anne Pollyanna'ya benzetilmiştir (s: 67). Pollyanna herkesi mutlu etmeye çalışan bir kız çocuktur. Ayrıca kitapta melek kavramı kullanılmış, annenin melek gibi olduğu belirtilmiştir (s: 8). Bununla birlikte çocukları leyleklerin getirdiği mitinin yanlış olduğuna vurgu yapılmıştır (s: 79). Bu bilgi çocuklar için anlaşılması güç olabilir. Bunu hiç duymamış olan bir çocuğun aklı karışabilir.

Kitapta baba figürü, para kazanan ve evin reisi konumundadır (s: 29, 88). İşte yoğun (s: 88), gazete okuyan (s: 101), dış dünya ile ilgili olan bir karakterdir. Anne figürü ise, güzellik uykusuna yatan (s: 71, 123), sevgi dolu (s: 81), sezgisizce, suya sabuna dokunmadan sorunları çözen (s: 190), ev gezmelerine giden, ev işleri ile ilgilenen, çocukların bakımını yapan özelliklere sahiptir. Ekonomik yönden rahat olma ve evdeki maddi olanaklar nedeni ile kadın, kocasına "Bana ve çocuklarına bu imkânı verdiğin için sana çok teşekkür

ediyorum canım." (s: 129) sözleri ile minnet duygusunu yansıtmakta, babanın evin huzurunu, mutluluğunu, geçimini sağlayan kişi olduğu algısını yaratmaktadır.

Baba, hafta sonu, kahvaltı hazırlamada anneye yardımcı oluyor. "Neyse ki bu gün hafta dışı...Yani tatil günü. Babam, evde. Babacığım evde olunca anneme yardımcı oluyor; beraber çok güzel bir kahvaltı sofrası hazırlıyorlar. Gazetesini okurken yudumladığı çaydan aldığı keyif, gözlerinden okunuyor sanki babamın. Ne güzel!" (s: 29) ifadeleri ile evde yapılan işlerde sorumluluğun tamamen kadında olduğu, erkeğin ev işi yaptığı durumlarda ise ancak yardımcı olabileceği vurgulanıyor. Ancak daha sonra babanın, hem görsel (s: 104) hem de metinde (s: 105) mutfakta kahvaltı hazırladığı görülüyor.

Bebeklerin odası, beşikleri, giysileri cinsiyete göre ayrılmıştır. Bebeklerin insan olarak bireysel farklılıklarından söz edilmemiştir. Bebekler cinsiyetlerine göre prens ve prenses olarak etiketlenmişlerdir (s: 97). Kız bebek prenses, erkek bebek prens olarak (s: 192) ifade ediliyor. Erkek bebek, bilgin, az konuşan, faydalı olan, kız bebek ise meraklı, çok konuşan (s: 88) özelliklere sahiptir. Kız bebek için kırmızı, erkek bebek için mavi, lacivert renklerde kıyafetlerden söz ediliyor (s: 100). Görselde, kız çocuk, bebekler ile erkek çocuklar ise top ve araba ile oynuyorlar. Kız çocuk ağırlıklı olarak pembe ve mor kıyafetler, erkek çocuklar da yeşil ve mavi kıyafetler giyinmişler (s: 42).

Kitapta, çocukların mükemmel olmaları beklenmektedir. Baba, çocukluğunda düşlediği gemi kaptanı olmak, dünyayı keşfetme hayallerini oğlunda görmek istediğini belirtiyor (s: 115). Oğlunun mutlu ve başarılı olmasını istiyor (s: 120). Anne, çocukluğunda masalını okuduğu Sinderella masalını çok beğendiğini, Sinderella'nın bal kabağı şeklindeki arabasına bayıldığını ve ona bir kere binebilmek için dünyaları verebileceğini ifade ediyor, kızının böyle bir arabada büyümesini istiyor (s: 119). Görselde de temizlik kovanı ve kıyafetleri ile diz çökmüş şekilde resmedilmiş Sinderella ve pembe, prenses kıyafetleri içinde ona hükmeden bakışlarla yansıyan bir kadın yer almaktadır (s: 118). Kız çocuğu için güzel olma özelliği vurgulanıyor (s: 121).

Dayı figürünün "Bak, damat! Çocuklardan biri erkek olursa bizi en güzel restorana götüreceksin, haberin olsun!" (s: 30) sözleri erkek bebeğin daha önemli ya da daha üstün olduğunu vurguluyor. Baba, "Ne demek ağabey evladın kızı oğlanı mı olur?" (s: 30) diyerek erkek bebeğin üstün olduğu algısını yok etmeye çalışıyor.

3.4. Hayal Kurmak Cici Kızlar

Kitabın resimlemeleri sevimli ve boyutu uygundur. Hikâye, Pınar, Pelin, Selin, Hazar ve Ege isimli arkadaşlar sohbet ederken gelecekte hangi meslekleri yapmayı hayal ettiklerini birbirlerine sormaları ile başlıyor ve çeşitli meslekler çocuklara tanıtılıyor. Kız çocuklarının gök bilimcisi (s: 11), astronot (s: 14) gibi meslekleri hayal etmeleri, erkek çocukların da müzisyen (s: 7) ve fotoğrafçı (s: 8) olmak istemeleri dikkat çekicidir. Kitapta meslek seçiminde kız ve erkeklerin istedikleri meslekleri seçebileceklerine ve yapabileceklerine vurgu yapılmıştır. Meslek seçiminde cinsiyetin önemli bir değişken gibi çocuk kitaplarında yer alması fırsat eşitsizliğine ve kişinin ilgi alanına, potansiyeline uygun mesleği seçmemesine neden olabilmektedir. Bu nedenle bu kitapta meslek seçiminde cinsiyetin öne çıkmamış olması istenen bir özelliktir. Ancak kitabın ismindeki "cici" ifadesinin, kızlara atfedilmiş bir özellik olarak, kız çocukları üzerindeki beklentileri yansıtabileceğini düşündürmektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Tartışma

Cinsel gelişim ve cinsel eğitim ile ilgili olan çocuk kitaplarında dikkati çeken en önemli bulgulardan biri bu konularda yanlış bilgiler verilmesidir. Çocukların kitaplardan, yetişkinlerden, diğer kaynaklardan cinsel organlar ile ilgili sözcükleri doğru olarak duymaları onların çeşitli durumlarda kendilerini ifade etmeleri açısından önemlidir (Acer ve Artan, 2000). Kızlar vajinadaki bir delikten değil bacaklarının arasında başka bir delikten, idrar deliğinden çiş yaparlar. Vajinanın idrar yapılan bir delik olarak ifade edilmesi bilimsel açıdan yanlıştır. Ayrıca erken çocukluk yıllarında bazı kız çocukları da ayakta çiş yapmayı deneyebilir. Bu durum merak ve araştırmacı yapı ile ve de erkek çocuklara özenme nedeni ile olabilir. Tamamen gelişimsel olan bu denemeler zamanla cinsiyete uygun davranışlar ile sonuçlanır. Bu nedenle kitaplarda bu tür davranışlara vurgu yapmak gereksizdir.

Cinsel eğitimde eğitimcinin ve eğitimci materyallerin cinsellikle ilgili diğer konularda olduğu gibi sade, normal bir şekilde sunum yapması (San Bayhan ve Artan, 2004) cinsellik üzerine çekilen olumsuz, alaycı, utandırıcı, normal dışı duyguları da elimine edecektir. Vücuttaki uzuv ve organlara farklı adlar takılmadığı halde cinsel organlara takılıyor olması, cinsel organlar konusunda ayıp, utanma gibi olumsuz duyguları çağrıştırmaktadır. Çocuğun, cinsellik konusundaki mahremiyeti, kelimelerde yapılan farklılaştırmalar ile değil de bu konunun, bu organların özel olduğu belirtilerek ve çocuğa karşı bu konularda doğru model olarak ve bilişsel açıdan da belli bir olgunluğa ulaştıktan sonra çeşitli yöntemler ile ve uygun konular ve durumlar üzerinde tartışarak kazanması sağlanabilir.

Çocuk kitaplarında çocukları leyleklerin getirdiği bilgisinin yer alması, "Leylekler çocuk getiriyor ise götüre de bilir" hayalinin kurulmasına neden olabilir. Ancak bu miti duymuş olan çocuklara, çocukları leyleklerin getirmediği annelerinin karnında büyüyerek doğdukları bilgisi söylenebilir. Kitaplarda, önce yanlış bilgiye yer vermek sonra da bunu düzeltmek gereksiz ve hatta yanlışların nesilden nesle aktarılmasına ve yayılmasına yol açabilir. Ancak çocuk/lar farklı kaynaklardan yanlış olanı öğrendi ise eğitimci ya da yetişkinlerin doğru olanı öne çıkarmaları, model olmaları ve yanlışın nedenini çocuklara somut, anlaşılır bir dil ile ifade etmeleri önerilebilir.

İncelenen kitaplarda dikkat çeken bir diğer özellik cinsellik ile ilgili korkulardır. Okul öncesi dönemde gebelik ve doğumun, bebek sahibi olmanın zor ve ağırlı yönlerine değinmek istenen bir durum değildir. Bu korkular çocuklarda da korkuya, doğum yapmanın ürkütücü bir durum olduğu algısına ve suçluluk duygusuna yol açabilir. Bu dönem çocuğu ile iletişimde, kendisinin olması ile ilgili yaşanan güzel duygular, ne kadar çok istendiği ve sevildiğini belirten konuşmalara yer verilebilir.

Kitaplarda mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının olması da istenen bir özellik değildir. Okul öncesi dönemin sonlarında, cinsiyetin değişmediği kavranır ve cinsiyet ile ilgili tutum ve davranışlarda katılık en yüksek düzeye ulaşır. Altı yedi yaşlarında meslekler, görev ve sorumluluklara ilişkin kalıpyargılar oldukça katıdır (Cook ve Cook, 2005; Martin ve Ruble, 2004). Çocukların, küçük yaşlardan itibaren toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile karşılaşmaları, kız/oğlan, kadın/erkek ayrımını tam da birçok yönden toplumun istediği gibi geleneksel bir şekilde öğrenmelerine neden olabilir. Öğrenilen bu bilgiler, zaman zaman çocukların cinsiyetine bağlı olarak potansiyellerinde ve performanslarında engellenmelerle karşılaşmalarına, girişkenlik özelliklerinin kısıtlanmasına, insana özgü duygu ve özelliklerini insan gereksinimlerine uygun şekilde en üst düzeyde yaşayamamalarına ve de yetersizlik, suçluluk gibi birçok engelleyici ve hastalık oluşturuvcu duyguları normalden fazla yaşamalarına yol açabilir.

Okul öncesi dönemdeki çocuklar bilişsel gelişimde işlem öncesi dönemdedir. İlkokul dönemindeki çocuklar ise somut işlemler aşamasındadır. Erken çocukluk dönemindeki çocukların "melek" gibi soyut kavramları anlamaları beklenemez. Ayrıca anne-kadının meleğe benzetilmesi de toplumun kadınlardan beklediği "melek gibi" olma özelliğini çağrıştırmaktadır. Bu çağrışım, insan algısında, kadının her zaman ve her durumda uysal, sessiz, kabullenen, usanmayan, yorulmayan, karşı gelmeyen özellikleri taşıması gerektiğini oluşturmaktadır. Oysaki meleklerin cinsiyeti yoktur. Ancak toplumumuzda melek gibi olma kadınlar için kullanılmaktadır. Melek gibi olmanın getirdiği iyi özellikler cinsiyete değil de insana atfediliyor olsaydı kabul edilebilir olabilirdi. Bu özelliklerin birçoğu insanı, kendini gerçekleştirebilme yönünden kısıtladığı gibi, ileriki yıllarda hastalık yapıcı bazı kişilik özellikleri ve sorunlarına da temel oluşturabilir. Artan'da (2011), toplumda, erkek çocuklarına Yiğit, Mert, kız çocuklarına ise Melek, İffet gibi isimler konduğunu, bu durumun da toplumun kadına ve erkeğe farklı sorumluluk yüklediğinin göstergesi olduğunu belirtmektedir.

İnsan olmanın doğasında uyum, paylaşma, başkaları için de çalışma, farklı duygular, kendini ifade etme, gerektiğinde kendisinin ve başkalarının haklarını savunma ve karşı durma ve de yorulma vardır. Kadının meleğe benzetilmesi gibi benzetmeleri çocuklar, anlayamadığı gibi, hayal dünyalarının zengin olması nedeni ile farklı yorumlayabilirler. Toplumdaki yanlış öğretiler de söz konusu olduğunda çocukların korku geliştirmeleri, sebep sonuç ilişkisi kuramamaları, takıntılar geliştirmeleri ve kadını ve erkeği farkında olmadan sadece cinsiyetine göre farklı kategorilere koymaları ve onlardan da farklı beklentiler içerisinde olmaları kaçınılmaz olacaktır. Bu etkilerin, ileriki yaşlarda ortaya çıkması ve farklı tepkilere, şekillere bürünerek görünmesi söz konusu olabilmektedir.

Baba, anne, kız ve erkek çocuklar için belirtilen özellikler de toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yer verildiğini göstermektedir. Dökmen (2010), toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının kadınlık ve erkeklığe göre olduğunu belirtmektedir. Kadınlardan; güzel, bakımlı, sağlıklı fakat güçsüz, korunmaya muhtaç, iyi bir eş ve anne, becerikli ev kadını gibi özelliklerin beklendiğini bu özelliklerin de "pamuk prenses" normları olduğunu ifade etmiştir. Erkekler için ise toplumun fiziksel, ekonomik, zihinsel, cinsel olarak güçlü, başarılı, statülü olma özelliklerini uygun gördüğünü bu özelliklerin de "beyaz atlı prens" normları olduğunu vurgulamaktadır.

Lips'de (1988), toplumda erkeklerin baskın olan, kadınların ise üzerinde baskı kurulan taraf olduğunu belirtmektedir. Bu farklılığın toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının sonucuna bağlı olduğunu ve bastırılan gruba karşı ön yargıları haklı çıkarmak için sürdürüldüğünü ifade etmektedir. Esen ve Bağlı'da (2002), resimli çocuk kitaplarında kadının çocuklar ile birlikte çocuk ile ilgili eylemlerde bulunduğunu, kamusal işlerde oldukça az sergilendiğini saptamıştır.

Toplumumuzda giderek azaldığı düşünülse de birçok bireyin erkek bebeğe sahip olma isteğinin devam etmesi toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının olduğunun önemli bir göstergesidir. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik olarak hazırlanan kitaplarda bu tür cinsiyete dayalı ayrımcılıkların sunulması çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşmasına direk hizmet etmektedir.

4.2. Sonuçlar

Okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik olarak hazırlanmış, cinsel gelişim ve cinsel eğitim içerikli kitapların incelenmesi amacı ile yapılan çalışmada, kitaplardaki cinsel gelişim ve cinsel eğitim ile ilgili olarak saptanan sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

- Cinsel gelişim ve cinsel eğitime yönelik doğru yaklaşımlar; incelenen kitapların metin ve görsellerinde okul öncesi dönem çocuklarının cinsel eğitiminde kullanılabilecek doğru yaklaşımlar mevcuttur.
- Cinsel organların adları konusunda yanlış bilgiler; incelenen kitapların bazılarında, cinsel organların isimlerinin bilimsel isimlerinin dışında, okul öncesi dönem çocuklarının cinsel eğitimine uygun olmayacak şekilde yer aldığı saptanmıştır.
- Doğum ve doğumda yaşananlar ile ilgili yanlış bilgiler; kitaplarda, kadının doğumda yaşadığı ağrı ve sıkıntıların, okul öncesi dönem çocuklarına uygun olmayacak şekilde abartılmış olduğu tespit edilmiştir.
- Cinsellik ile ilgili konularda korkular; incelenen kitapların bazılarında cinsellikle ilgili konularda çocukların korku geliştirebileceği içeriklerin mevcut olduğu belirlenmiştir.
- Cinsiyet rolleri ve özellikleri ile ilgili toplumsal cinsiyet kalıpyargıları; kitaplarda metin ve görsellerde çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları geliştirebilecekleri içeriklerin olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete yönelik kişilik özellikleri ve beklentiler, kitaplarda yer alan toplumsal cinsiyeti vurgulayan içeriklerden bazılarıdır.

4.3. Öneriler

Cinsel eğitimin küçük yaşlardan itibaren doğru şekilde gerçekleşmesi oldukça önemlidir. İncelenen kitaplarda, cinsel organlara takma isimlerin konulduğu ve bunun yanlış olduğu bilgisi çocuk için gereksiz ve akıl karıştırıcıdır. Bunun yerine çocuğa organların doğru isimleri öğretilmelidir. Kitapların metin ve görsellerinde çocukların cinsellikle ilgili korku geliştirmelerine neden olabilecek içeriklere yer verilmemelidir. Ayrıca kitaplarda cinsiyet, ayırıştırıcı bir özellik olarak yer almamalı ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşmasına temel oluşturmamalıdır. Okul öncesi eğitimi öğretmenleri, çocukların cinsel gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi ve becerilerini artırmalıdır. Cinsel gelişim ve eğitim içerikli kitapları ailelere önermeden ya da çocuklara okumadan önce bu dönem çocuklarına uygun olup olmadığına bakmalıdırlar. Cinsel gelişim ve cinsel eğitime yönelik çocuk kitaplarının desteklenmesi ve basımlarının artırılması ve okullara ücretsiz olarak dağıtılması bir önlem olarak düşünülmelidir. Bu nedenlerle, ülkemizde cinsel eğitim içerikli kitapların nitelik ve niceliğinin artırılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bu konuda yazarların, konu hakkında bilgilenebilmesi, kitap incelemelerinin ve bu konu ile ilgili konuların tartışılabilir olması istendik bir durumdur.

KAYNAKÇA

- ACER, Dilek, ARTAN, İsmihan (2000). "Üç Ve Dört Yaş Grubu Çocukların Annelerine Yöneltilmiş Oldukları Cinsellikle İlgili Sorular ve Annelerin Verdikleri Cevapların İncelenmesi", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 13 (1), ss.191-204.
- ARTAN, İsmihan (2011). *Çocukluk Döneminde Cinsel Gelişim Ve Eğitim*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- ARTAN ÖZORAN, Beris (2014). *Medya, Çocuk Ve Toplumsal Cinsiyet: Ali Hep Topu Tutarken, Ayşe İp Mi Atlamalı? Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim* (Ed. A. Güngör Aytaç, İ. Artan, H. Boztepe), Ankara: Hedef CS.
- BULUT, Ayşen, COKAR, Muhtar, EYLEN, Berrin, AKALIN, Arzu, GÜRSİMŞEK, Işık, HAMURCU, Hülya, NALBANT, Hacer, OKSAL, Aynur, ORTAYLI, Nuriye (2003). *Öğretmen Ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi*, İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.
- ÇALIŞANDEMİR, Fatma, BENCİK, Saniye, ARTAN, İsmihan (2008). "Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış", *Eğitim ve Bilim*, S.33 (150), ss.14-27.
- COOK, Greg ve COOK, Joan Littlefield (2005). *Child Development-Principles And Perspectives*, USA: Pearson Education Inc.
- DENİZ, Ümit. (2012). *Okul Öncesi Dönemde Cinsel Kimlik Gelişimi Ve Cinsel Eğitim*, "Aile ve Çocuk" Prof. Dr. Mine Mangır'ın Anısına, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- DENİZ, Ümit, KESİCİOĞLU, O. Serdar (2014). *Sexuality-Related Questions Of Children In Early Childhood Period And Appropriate Approaches, Preschool Education In Turkey And In The World: A Theoretical And Empirical Perspective*, SOFIA: Kliment Ohridski University.
- DÖKMEN, Zehra Yaşın (2010). *Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ESEN, Yasemin ve BAĞLI, Melike Türkan (2002). "İlköğretim Kitaplarındaki Kadın Ve Erkek Resimlerine İlişkin Bir İnceleme", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S.35 (1-2), ss.143-154.
- GÜNALP, Ayşe (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜRSİMŞEK, Işık, GÜNAY, V. Doğan (2005). "Çocuk Kitaplarında Cinsiyet Rollerinin İşlenişinde Kullanılan Dilsel Ve Dil Dışı Göstergelerin Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, S 18: ss. 53-63.
- HALSTEAD, J. Mark and WAITE, Susan (2001). "Living In Different Worlds: Gender Differences In The Developing Sexual Values And Attitudes Of Primary School Children", *Sex Education*, S.1 (1), ss. 59-76.
- KOBBE, Anna Mae (2011). *Preventing Sexual Abuse Of Children*, The University of Tennessee, Institute of Agriculture. <https://extension.tennessee.edu/publications/Documents/W021.pdf>, ErişimTarihi:15.05. 2011.

- LIPS, M. Hilary (1988). *Sex And Gender (An Introduction)* Mountain View, California: Mayfield.
- MARTIN, Carol Lynn and RUBLE, Diane (2004). "Children's Search For Gender Cues Cognitive Perspectives On Gender Development", *American Psychological Society*, S. 13 (2), ss. 67-70.
- ÖZKIZIKLI, Sibel, OKUTAN, Nesrin Şermin (2014). *Bebeklik Ve Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim Ve Eğitim, Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim 9 Cinsel gelişim ve Eğitim* (Ed. İsmihan Artan), Ankara: Hedef.
- PETTY, Karen (2001). When Young Children Explore Anatomy Dilemma Or Development? Texas Child Care.
http://www.childcarequarterly.com/winter01_story1a.html, ErişimTarihi:15.05. 2011.
- SAN BAYHAN, Pınar ve Artan, İsmihan (2004). *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa.
- VEZİROĞLU, Mefharet ve GÖNEN, Mübeccel (2012). "Resimli Çocuk Kitaplarının M. E. B. Okul Öncesi Eğitim Programındaki Kazanımlara Uygunluğunun İncelenmesi", *Eğitim ve Bilim*, S.37 (163), ss.226-238.
- YANARDAĞ ÇELİK, Yasam (2015a). *Çocuklar İçin Cinsel Eğitim Öyküleri*, 5. Baskı, İstanbul: Net Turistik Yayınlar.
- YANARDAĞ ÇELİK, Yasam (2015b). *Nasıl Sünnet Oldum*, İstanbul: Net Turistik Yayınlar.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.